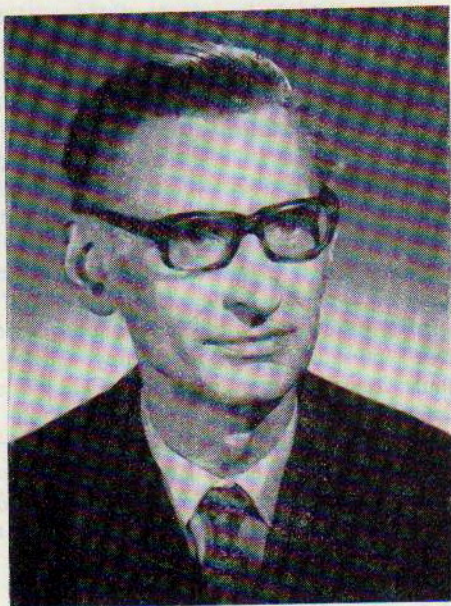

DOCENT RNDr. OTA OLIVA, CSc., PÄTDESIATROČNÝ

Medzi našimi viacerými významnými zoológmi, ktorí sa tohto roku dožívajú 50. narodenín je aj docent RNDr. Ota Oliva, CSc., samostatný vedecký pracovník a vedúci Oddelenia zoológie stavovcov Katedry systematickej zoológie Prírodovedeckej fakulty univerzity v Prahe. Jubilant sa narodil 8. 12. 1926 v Prahe. Po maturite r. 1946 vstúpil na Prírodovedeckú fakultu Karlovej univerzity, kde už ako študent začal pracovať najskôr ako demonstrátor a pomocná vedecká sila u prof. PhDr. et MVDr. h. c. O. V. Hykeša v Biologickom ústave Pedagogickej fakulty, neskôr ako pomocná vedecká sila u prof. PhDr. J. Komárka na Katedre systematickej zoológie PF. Promoval r. 1950 a ihneď nastúpil na tej istej katedre ako asistent. Od r. 1956 pracuje ako vedecký pracovník na novozriadenom Zoologickom ústave (vedúci akademik O. Jirovec), kde r. 1958 získal hodnosť kandidáta biologických vied. V rokoch 1959—1972 viedol ichtyologické oddelenie tohto ústavu, r. 1964 sa habilitoval ako docent zoológie stavovcov sa zameraním na ichtyológiu, rok predtým sa stal samostatným vedeckým pracovníkom. Od r. 1972, po zrušení Zoologického ústavu, opäť prešiel na Katedru systematickej zoológie PFKU, kde od r. 1973 vedie Oddelenie zoológie stavovcov.

Docent Oliva je všeobecne známy našej zoologickej verejnosti predovšetkým ako nestor povojnovej československej ichtyológie, ktorej nevídaný rozvoj je zviazaný nerozlučne práve s jeho menom. Ťažiskom vedeckej práce jubilanta je predovšetkým

vo faunistike a systematike rýb, v oblastiach, ktorými začal a ktorým zostal verný dodnes. Z významnejších štúdií, ktoré dodnes nestratili význam a hojne sa citujú aj v zahraničí, treba spomenúť najmä jeho obsiahle revízie československých kruhoústych a rýb. Tieto a početné ďalšie práce nielen vyplnili citeľnú medzeru v dovtedy sporých vedomostiach o našich rybách, ale súčasne sa stali vzorom a základom, na ktorý potom nadviazali ďalší pracovníci, zväčša jeho priami žiaci. Jubilant nadviazal pritom najmä na práce Mahena a Vladykova, metodicky sa orientoval predovšetkým na dielo svetoznámeho sovietskeho ichtyológa L. S. Berga, ktoré neúnavne propagoval. V Bergovom duchu sa nesie aj knižné dielo *Ryby, obojživelníky a plazy*, ktoré vyšlo r. 1968 v edícii *Stavovce Slovenska*. Oliva tu v spolupráci s prof. dr. S. Hraběm zhrnul rozsiahle poznatky o rybách Slovenska a vytvoril tak základ pre pripravované komplexné spracovanie československých rýb, na ktorom v súčasnom období pracuje. Významné sú aj určovacie diela *Klíč našich ryb* (ČSAV Praha, 1953) a *Klíč našich ryb, obojživelníků a plazů* (SPN Praha, 1973), ktoré napísal v spolupráci s prof. dr. S. Hraběm, resp. dr. E. Opatrným. Z týchto klúčov najmä prvý zohral kedysi významnú úlohu nielen medzi začínajúcimi ichtyológmi-študentmi, ale aj medzi rybárskou verejnosťou. Okrem československých rýb študoval Oliva aj ryby iných krajín (Macedónie, Bulharska, Poľska, Japonska, Vietnamu). Encyklopedické vedomosti, takmer fotografická pamäť, cit pre detaily a schopnosť odlíšiť podstatné od nepodstatného, to všetko umožnilo jubilantovi urobiť veľa pozoruhodných objavov, predovšetkým na tzv. „dokonale“ preskúmanej mape Európy. Medzi najvýznamnejšie patrí opis nových taxónov mihule *Eudontomyzon vladkyovi* Oliva et Zandrea, 1959, hrúza *Gobio gobio albanicus* Oliva, 1961, objavenie mihule *Eudontomyzon mariae* v povodí Visly, znovuobjavenie a redeskripcia reliktnej formy čereble *Phoxinus phoxinus gđaniensis* na severe Poľska a objav kaprozúbky *Valencia hispanica* v Albánsku. Druhou veľkou oblasťou jubilantovho záujmu sa stala ekológia rýb, kde si všima otázky populačnej dynamiky a zarybnenia voľných vôd so zreteľom na praktické obhospodarovanie. Na popud doc. dr. J. Hrbáčka začína Oliva na začiatku päťdesiatych rokov ako prvý nielen u nás, ale v Európe vôbec so štúdiom početnosti a ichtyomasy rybích spoločenstiev. Výsledky získané na modelových objektoch v Polabí mali nielen teoretický, ale aj priamy praktický význam. Viedli totiž k zmene názoru na dovtedajší systém obhospodarovania voľných vôd u nás a v dôsledku toho sa napr. zaviedla tzv. priemyslová ťažba rýb na úrodných náržiach. Tretou sférou Olivovho vedeckého záujmu je anatomická problematika, zasa oblasť, v ktorej u nás dovtedy prakticky nikto nepracoval. Špeciálne sa zamerail najprv na dýchač aparát rýb, no neskôr celkom prešiel na takmer neznámu problematiku tzv. myodomu rýb a ich okohybných svalov. Aj tieto práce, najmä v zahraničí veľmi kladne prijali.

Olivova publikačná činnosť je neobyčajne rozsiahla a do dnešného dňa zahŕňa 125 pôvodných vedeckých prác, 6 knižných publikácií, dvojdielne vysokoškolské skriptá, 40 populárne-vedeckých príspevkov, 63 biografii, nekrológov a spomienkových článkov a 96 článkov s akvaristickou problematikou. Nemožno sa preto čudovať, že aj vďaka tomuto, no najmä vďaka dosiahnutým výsledkom sa jubilant vypracoval veľmi skoro na ichtyológa svetového mena.

Olivova činnosť sa neobmedzuje len na vedeckú prácu. Mnoho času a energie venuje aj pedagogickej a organizačnej činnosti. V oddelení, ktoré vedie, vzniklo 61 diplomových, rigorózných a kandidátskych prác, z čoho jubilant sám viedol 46. Medzi jeho početnými žiakmi sú aj viacerí zahraniční študenti, najmä z rozvojových krajín. Aj na poli organizačnom je jeho činnosť bohatá. Za všetko spomenieme len, že Oliva je jedným z iniciátorov a spoluzakladateľov Ichtyologickej sekcie Slovenskej zoologickej

spoločnosti, ktorá má celoštátnu pôsobnosť. V osvetovej oblasti jubilant veľmi intenzívne pracoval medzi akvaristami a má hlavnú zásluhu na tom, že r. 1958 začal vychádzať dvojmesačník *Akvárium a terárium*, ktorý právom považujú za jeden z najlepších svojho druhu vôbec. *Oliva* časopis redakčne viedol celých 10 rokov.

Dielo, ktoré doc. *Oliva* dosiaľ vykonal, je úctyhodné a trvalé: okrem toho, že dosiahol množstvo pozoruhodných výsledkov vo vlastnej vedeckej práci a významne prispel do fondu svetovej vedy, podarilo sa mu, pravda, aj vďaka priaznivej atmosfére a pochopeniu nadriadených, zabezpečiť ichtyológiu v ČSSR samostatné postavenie v rámci iných zoologických disciplín. Spolu so svojimi žiakmi mohol neskôr tento odbor, u nás predtým vlastne neznámy a obmedzený iba na rybníkárstvo, rozvinúť aj širšie. Ak predtým ČSSR v ichtyológii veľa neznačila, dnes ju právom považujú za jednu z popredných krajín a československá ichtyológia má aj zásluhou jubilanta veľmi dobré meno. Doc. *Oliva* je dnes na vrchole svojich tvorivých síl. Treba dúfať, že ani v budúcnosti nestratí nič z toho nadšenia pre vedu a prácu, ktorým strhával svojich žiakov a že mu ani neubudne z humoru, skromnosti a húževnatosti, ktorými dokázal prekonať aj ťažké životné skúšky. Čakáme od neho stále nové výsledky a podnety, veď päťdesiatka značí iba krátku zastávku, akoby oddych na ďalší rozmach. Jubilantovi k nemu želáme veľa zdravia, entuziazmu, dobrej vôle a životnej pohody!

J. Holčík, K. Hensel

